

บทที่ 6

ผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาล

วัตถุประสงค์ของบทนี้จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาล ปัญหาเรื่องการไร้เสถียรภาพของรัฐบาลนายบรรหาร มีลักษณะการก่อกำเนิดอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและปัจจัยแต่ละปัจจัยก็ได้มีส่วนสัมพันธ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมาทั้งสิ้น โดยจะมีบทบาทความสำคัญเป็นช่วงๆ จึงทำให้ปัญหาการไร้เสถียรภาพมีอยู่แทบจะตลอดเวลาหนึ่งปีเศษที่รัฐบาลบริหารงานอยู่และความรุนแรงของการไร้เสถียรภาพก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงจุดสิ้นสุดในอำนาจของรัฐบาลนายบรรหารเมื่อถูกพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเองที่นำโดยพรรคความหวังใหม่อื่นคำขาดให้ต้องประกาศว่าจะลาออกเพื่อแตกกับศักดิ์ศรีทางการเมืองของนายบรรหารคือการลงมติไว้วางใจในการอภิปราย ชักพ้อการทำงานของนายบรรหาร ในฐานะรัฐมนตรี

จากสมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ในบทที่สองถึงที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลนายบรรหาร มีสามประการหลักก็คือ ด้านความชอบธรรมในการปกครอง ด้านภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำและด้านความแตกแยกในพรรคร่วมรัฐบาล ทั้ง 3 ประเด็นเป็นตัวแปรที่มีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลและก็เป็นสาเหตุที่มีผลซึ่งกันและกันด้วย ดังนั้นในการวิเคราะห์นี้ก็จะชี้ให้เห็นว่าแต่ละปัจจัยส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลอย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแต่ละด้านด้วย

1. ปัจจัยด้านการขาดความชอบธรรมของรัฐบาลบรรหาร

การขาดความชอบธรรมคือการที่ประชาชนไม่ยอมรับรัฐบาล ทั้งในแง่ตัวบุคคลที่ดำรงตำแหน่งต่างๆ และรวมถึงภาพรวมของรัฐบาลด้วยแม้ว่าบุคคลเหล่านั้นจะผ่านการเลือกตั้งมาแล้วก็ตาม ประกอบกับการที่ผลของการบริหารงานของรัฐบาล ไม่มีถึงเด่นชัดที่แสดงถึงความสามารถของรัฐบาลยังทำให้ปัญหาการขาดความยอมรับรุนแรงยิ่งขึ้น การขาดความยอมรับจากประชาชนจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้เพราะ ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยรัฐบาลที่มีมั่นคงต้องตั้งอยู่บนความยอมรับของประชาชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดถึงผลของการที่ประชาชนไม่ยอมรับรัฐบาลก็คือในกรณีรัฐบาลของพล.อ. สุจินดา คราประยูรที่ประชาชนลุกฮือขึ้นมาต่อต้านอย่างรุนแรง จริงอยู่ว่าส่วนหนึ่งเกิดจากการมีผู้นำการต่อต้านเป็นผู้ปลุกกระดมประชาชนแต่หากว่าประชาชนให้การยอมรับ

รับแล้วก็ย่อมจะ ไม่ให้ความร่วมมือกับการระดมคนเช่นนั้นแน่นอน ดังนั้นรัฐบาลใดที่ขาดความยอมรับจากประชาชนเสียแล้วก็จะเป็อันตรายต่อความยั่งยืนของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นรัฐบาลผสมแล้วก็อาจจะล้มลงเมื่อใดก็ได้หากว่ามีพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งถอนตัวเสียก่อนเพื่อสร้างคะแนนนิยมจากประชาชน ดังนั้นก็อาจชี้ให้เห็นว่าปัญหาการขาดความชอบธรรมที่มีผลต่อเสถียรภาพรัฐบาลจะปรากฏในสองรูปแบบในรูปแบบที่หนึ่งคือกรณีที่ตัวประชาชนเองที่ไม่อาจยอมรับรัฐบาลได้เป็นผู้ที่ถูกซื้อขึ้นมาจับ ไล่รัฐบาลและในอีกรูปแบบหนึ่งก็คือเกิดจากการกระทำของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีผลต่อการล้มลงของรัฐบาล โดยนำเอาการขาดความชอบธรรมของรัฐบาลมาเป็นเหตุผลในการกระทำ ไม่ว่าจะเป็นการถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล การออกมายึดอำนาจของทหารเป็นต้น

1.1 ความชอบธรรมกับความสัมพันธ์ต่อเสถียรภาพรัฐบาลนายบรรหาร

ช่วงการบริหารงานของรัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชาภาวะการขาดความยอมรับของประชาชนยังไม่รุนแรงถึงขั้นที่ออกมาก่อการประท้วงขับไล่เหมือนในสมัยพล.อ.สุจินดา เพราะใน ขั้นต้นนายบรรหารก็ได้ผ่านการเลือกตั้งและเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองขนาดใหญ่จึงเป็นที่คาดการณ์ได้ถึงการค้ารงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ความไม่ยอมรับนั้น ได้เกิดขึ้นมาภายหลังจากการกระทำของรัฐบาลเองในลักษณะที่บ่งชี้ให้เห็นว่าเป็นาหมายของการบริหารงานไม่ได้อยู่ที่ประชาชนส่วนรวมเป็นหลัก แต่ทำไปเพื่อการดำรงรักษาสถานภาพความเป็นรัฐบาลของตนเองให้ยาวนานที่สุด เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ที่สำคัญบางตำแหน่ง โดยเฉพาะด้านการควบคุมดูแลทางเศรษฐกิจ ที่มีได้พิจารณาตามความสามารถและความเหมาะสมของบุคคลหรือเป็นไปตามความต้องการของกระแสเรียกร้องจากประชาชนแต่เห็น ได้ชัดว่ากระทำไปตามระบบการแบ่งพรรคแบ่งพวก หรือที่เรียกว่าระบบโควตาในพรรคการเมือง ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ทุกฝ่ายเพื่อที่จะรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลเอาไว้ให้ได้ นี่เป็นส่วนแรกที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดความชอบธรรมในรัฐบาลขึ้นแม้ว่าการ ไม่ยอมรับจะเป็น ไปในระดับตัวบุคคลก็ตามแต่เมื่อบุคคลนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของรัฐบาลจึงหลีกเลี่ยงที่จะทำให้ความชอบธรรมของรัฐบาลโดยรวมลดลงด้วย แต่ในระยะเวลาต่อมาถึงที่สร้างปัญหาความ ไม่ยอมรับให้เกิดกับรัฐบาลเพิ่มขึ้นก็คือผลการดำเนินงานของรัฐบาล โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ตกต่ำลง รัฐบาลในฐานะผู้บริหารประเทศไม่มีข้อแก้ตัวที่จะสามารถปฏิเสธความรับผิดชอบต่อสถานะเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ กระแสความไม่ยอมรับรัฐบาลก็ยิ่งรุนแรงขึ้นไปอีกซึ่ง สอดคล้องกับการขาดความยอมรับเชื่อถือต่อตัวบุคคลที่ดูแลด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่เดิมแล้ว ก็ยังทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจในลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลที่ว่าภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำเกิดจากการที่รัฐบาลตั้งคนที่ ไม่เหมาะสมเข้ามาดูแลนั่นเองทำให้กระแสความ ไม่ยอมรับเปลี่ยนมาอยู่ที่รัฐบาลมากขึ้น อีกทั้งการเกิดข่าวที่ไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาลเช่นข่าวการให้สินบนแก่พรรคในรัฐบาลจากบริษัท สอกลงสู่จากสวีเดนที่เป็นบริษัทที่จำหน่ายเรือดำน้ำให้กับหลายประเทศ หรือข่าวการรับเงินจากนายราเกช

สักแต่ว่าผู้ต้องหาคดีนี้คือ โกงขนอาคารกรุงเทพมหานครพาณิชย์การซึ่งเป็นชาวต่างชาติแม้ว่าทั้งสองข้างจะ ไม่มีหลักฐานที่สามารถแสดงได้อย่างชัดเจนแต่ก็สร้างความสงสัยกลางแกลงใจที่ประชาชนมีต่อรัฐบาลมาก แต่จุดหักเหที่สำคัญที่ทำให้เป้าหมายของการ ไม่ยอมรับปรับเปลี่ยนที่ตัวนายบรรหารเป็นหลัก ก็คือการชิงปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรายบุคคลของฝ่ายค้านที่มีต่อ รัฐบาลเมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2539 ในขณะที่ยังเหลือผู้ที่ไม่ได้รับการอภิปรายอีกตามคนซึ่งหนึ่งใน จำนวนนั้นก็คือนายบรรหาร ศิลปอาชาเอง ซึ่งไม่ว่าการปิดอภิปรายครั้งนั้นจะเกิดขึ้นจากความตั้งใจ หรือเกิดจากอุบัติเหตุทางการเมืองก็ตามภาพที่ออกมาก็ปรากฏในรูปแบบที่ว่านายบรรหารได้ปิด ประชุมเพื่อที่จะหนีการอภิปรายชกฟอกจากฝ่ายค้าน ผลที่ตามมาก็คือความรู้สึกของประชาชนที่รับไม่ ได้กับสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อผู้นำของประเทศกระทำการในสิ่งที่ไม่สมควรเห็นได้จากสิ่งที่สะท้อนออก มาจากสื่อต่างๆ ในวันรุ่งขึ้นภายหลังจากการปิดอภิปรายซึ่งใช้ถ้อยคำที่รุนแรงมาก และดูเหมือนว่าการ กระทำครั้งนี้จะทำให้ นายบรรหารเป็นเป้าหมายที่รองรับความไม่พอใจของประชาชนในสิ่งที่เกิดขึ้น ทั้งหมดนั้นคือความ ไม่ยอมรับในตัวบุคคลและผลงานทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น เพราะ นายบรรหาร ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทยที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลด้านเศรษฐกิจต้องรับผิดชอบ โดยตรงต่อการแต่งตั้งบุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับจากประชาชน ในขณะที่เดียวกันในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นต่อความรับผิดชอบต่อผลงานทางด้านเศรษฐกิจด้วย กระแสความไม่ยอมรับนาย บรรหารที่มีมากก็ได้เพิ่มสูงขึ้นเมื่อเข้าสู่ช่วงการอภิปรายไม่ไว้วางใจเป็นครั้งที่สองเพราะเป็นการ อภิปรายที่มีจุดมุ่งหมายที่ตัวนายบรรหารคนเดียวประกอบกับการที่ฝ่ายค้านมีหลักฐานอ้างอิงที่น่าเชื่อถือ ในหลายประเด็นที่ทำให้การ ไม่ยอมรับนายบรรหารมีมากขึ้นจนแม้กระทั่งพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกัน เองรับไม่ ได้ที่จะบริหารงานต่อไปโดยมีนายบรรหารเป็นนายกฯจึง ได้ออกมาบีบนายบรรหารให้ลง จากตำแหน่งในที่สุด

สิ่งที่ชี้ถึงการขาดความชอบธรรมในแง่การ ไม่ยอมรับจากประชาชนในรัฐบาลนายบรรหาร นั้นสะท้อนออกมาจากสื่อในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่จัดทำ โดยหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทั้งราชการหรือเอกชนที่มีแนวโน้มไปในทางเดียวกันคือ ไม่ต้องการ รัฐบาลชุดนี้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่สนับสนุนรัฐบาลอีกแล้วหรือที่เรียกว่าเกิด "วิกฤติศรัทธา" และต้องการที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แต่เมื่อมองในแง่เชิงรูปธรรมถ้าห้การขาดความชอบ ธรรมไม่เป็นที่ยอมรับจากประชาชนเพียงประการเดียวย่อม ไม่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาล หากว่าขาดซึ่งการกระทำ เพราะว่าตามกฎหมายนั้นรัฐบาลจะตั้งอยู่ได้ด้วยจำนวนเสียงในสภาฯ กฎหมายไม่ได้เปิดช่องไว้ให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิถอดถอนรัฐบาลได้ภายหลังจากการเลือกตั้ง ผ่านพ้นไปแล้ว ดังนั้นเราจะพบว่าการที่รัฐบาลในอดีตจะสิ้นสุดอำนาจได้นั้นจึงเกิดจากรูปแบบหลักๆ เพียงสามประการเท่านั้นคือ หนึ่งการยึดอำนาจของฝ่ายทหาร สองการออกมาประท้วงจับใจจาก ประชาชน และสามการที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองในสภาฯ โดยสองประการแรก

เป็นการกระทำที่มีได้เป็นไปตามกฎหมายแต่ประการหลังเป็นทางออกที่เป็นไปตามกฎหมาย สิ่งที่ต้องการจะชี้ให้เห็นก็คือเหตุผลหลักๆที่ผู้กระทำกรทั้งสามประการมักจะอ้างก็คือการขาดความชอบธรรมของรัฐบาล โดยที่จะเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นในรัฐบาลช่วงหลังจากยุคของพล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ เริ่มตั้งแต่รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ถูกคณะทหารที่นำโดยพล.อ.สุนทร คงสมพงษ์ในนามของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติหรือรชช.ทำการยึดอำนาจโดยอ้างเหตุผลส่วนหนึ่งคือการขาดความชอบธรรมของรัฐบาลเพราะเป็นรัฐบาลที่ได้ชื่อว่ามีการคอร์รัปชันกันมาก จนถูกเรียกว่าบุงเป็ลคาร์ปิบเนด ต่อมาในสมัยรัฐบาลพล.อ.สุจินดา คราประยูรก็ต้องลงจากอำนาจเพราะถูกประชาชนประท้วงขับไล่จนเกิดเหตุการณ์พฤษภาทมิฬด้วยเหตุผลหลักคือการขาดความชอบธรรมในการขึ้นสู่ตำแหน่งนายกฯของพล.อ.สุจินดาเพราะก่อนหน้านั้นพล.อ.สุจินดาได้เคยประกาศว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกฯ อีกทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการตีบทอดอำนาจของคณะรชช. อีกด้วย รัฐบาลต่อมาก็คือรัฐบาลนายชวน หลีกภัยที่ประสบปัญหาในเรื่องการดำเนินงานตามนโยบาย ๓ป.ก 4-01 จนทำให้ถูกยกมาเป็นประเด็นในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ และพรรคพลังธรรมที่นำโดยพล.ต.จำลอง ศรีเมืองซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลในขณะนั้นได้ประกาศถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลโดยอ้างเหตุผลเรื่องคุณธรรม หรือก็คือการขาดความชอบธรรมของรัฐบาลนั่นเอง ทำให้นายชวน หลีกภัยต้องประกาศยุบสภาในที่สุด จากตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นในสามรัฐบาลนี้จะพบ ได้ความสัมพันธ์ระหว่างความชอบธรรมกับเสถียรภาพรัฐบาลก็คือ การขาดความชอบธรรมเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งที่มีมักจะเกิดขึ้นก่อนที่จะถึงจุดสิ้นสุดของรัฐบาล และภายหลังที่เกิดการสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลแล้วกลุ่มบุคคลที่กระทำการจนสามารถล้มรัฐบาลได้ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบไหนในสามรูปแบบข้างต้น จะต้องอ้างถึงการขาดความชอบธรรมไม่เป็นที่ยอมรับของรัฐบาลเป็นเหตุผลด้วยเสมอ

ในรัฐบาลนายบรรหารได้เกิดสภาวะการขาดความชอบธรรมที่เกิดจากความไม่ยอมรับจากประชาชนขึ้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขข้อหนึ่งที่ก่อให้เกิดการ ไร้เสถียรภาพเพราะหากว่าฝ่ายใดสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีทางที่ประชาชนยอมรับก็จะเป็นผลดีต่อฝ่ายนั้นเองเป็นการชิงความได้เปรียบจากการสร้างค่านิยมจากประชาชน รูปแบบของการกระทำที่ส่งผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาลอันเนื่องมาจากความชอบธรรมที่เกิดขึ้นในรัฐบาลเป็นการกระทำของนักการเมืองเอง มิใช่เกิดจากฝ่ายทหารและมีไม่เกิดจากประชาชนลุกขึ้นมาขับไล่ ความเคลื่อนไหวของนักการเมืองหลายกรณีที่เกิดในรัฐบาลนายบรรหารมักจะอ้างอิงถึงเหตุผลของการขาดความชอบธรรมการขาดความยอมรับจากประชาชน เห็นได้ชัดก็คือความเคลื่อนไหวของพรรคพลังธรรมที่มักจะออกมาเรียกร้องให้มีการปรับกรม.อ.อยู่บ่อยครั้ง โดยอ้างถึงความไม่ยอมรับของประชาชนที่มีต่อรัฐมนตรีบางคน รวมถึงการงัดออกเสียงสนับสนุนนายสุชาติ ศันเจริญในการอภิปรายไม่ไว้วางใจซึ่งการกระทำของพรรคพลังธรรมนี้มักจะก่อให้เกิดความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลและทำให้รัฐบาลขาดเอกภาพ และแม้แต่กรณีที่พรรคพลังธรรมถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาลก็ได้อ้างเหตุผลส่วนหนึ่งว่าการกระทำของร.ต.อ.เฉลิมที่ออกมา

พูดเรื่องเงินสินบน 750 ล้านบาท ทำให้รัฐบาลขาดความชอบธรรมยิ่งขึ้นหากอยู่ร่วมรัฐบาลต่อไปพรรค
อาจจะเสียชื่อได้ซึ่งก็เป็นข้ออ้างที่เกี่ยวกับความชอบธรรมอยู่ดีและแม้แต่ในจุดสิ้นสุดของรัฐบาลการ
เคลื่อนไหวที่พรรคร่วมรัฐบาลได้ยื่นคำขาดให้นายบรรหารถาออกก็ได้อ้างว่าทำไปเพื่อลดวิกฤติ
ศรัทธาของประชาชน คงจะเห็นได้จากในเนื้อหาของจดหมายที่บีบบังคับนายบรรหารที่มีดังนี้

“ภายใต้ภาวะการณ์ทางการเมืองที่มีความตึงเครียด ชั้สน มีควมน่าเป็นห่วง
ในเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย สถาบันการเมือง ความต่อเนื่องของการบริหาร
ราชการแผ่นดิน และความอ่อนไหวของระบบเศรษฐกิจ เราเห็นว่ามิภาระหน้าที่ที่จะต้อง
กระทำในขณะนี้ก็คือ การปกป้องและดำรงรักษาไว้ซึ่งความต่อเนื่องและความมั่นคงของ
ระบบการปกครองระบบการเมือง และระบบเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของความยอมรับและ
ความเชื่อมั่นศรัทธาของพี่น้องประชาชน

แม้ว่าการอภิปรายเพื่อลงมติไว้วางใจ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ของพรรคร่วม
ฝ่ายค้าน ในระหว่างวันที่ 18-20 กันยายน 2539 ที่ผ่านมา จะยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ
ที่จะทำให้เชื่อได้ว่า ข้อกล่าวหาต่างๆมีน้ำหนักจริงก็ตาม

อย่างไรก็ดี ด้วยความเคารพและตระหนักในความทุ่มเท เสียสละ ในการ
บริหารราชการแผ่นดินที่ผ่านมาของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ขณะเดียวกันด้วยความ
ตระหนักถึงวิกฤติศรัทธาที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในขณะนี้

เราใคร่ขอให้ ฯพณฯ แก่ปัญหาวิกฤติศรัทธาดังกล่าวด้วยการลงตำแหน่ง
นายกรัฐมนตรีอันจะเป็นการแสดงจิตใจเสียสละที่สูงส่งเพื่อรักษาชาติบ้านเมืองในครั้งนี้
และให้ ฯพณฯ ได้โปรดแถลงเจตนารมณ์ที่จะลงตำแหน่งดังกล่าวโดยเร็วที่สุด ให้
ประจักษ์ต่อสาธารณชน ก่อนการลงมติของสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 21 กันยายน
2539 นี้

และด้วยความเสียสละอันน่าสรรเสริญยกย่องดังกล่าว เราจะให้การสนับสนุน
ทุกประการเพื่อให้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี บรรลุถึงเจตนารมณ์ของท่านั้น”

21 กันยายน 2539

(ลงลายมือชื่อกำกับโดย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และ ร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง)

(เนชั่นสุดสัปดาห์, 27 กันยายน 2539:20)

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าผลกระทบของการขาดความชอบธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับเสถียรภาพของรัฐบาล ก็คือถูกนำไปใช้เป็นข้ออ้างในการกระทำการต่างๆของพรรคร่วมรัฐบาลและเป็นแรงกดดันที่ทำให้พรรคร่วมรัฐบาลอื่นเพื่อความอยู่รอดของตนเองจึงเป็นความสัมพันธภาพที่ย่อม แต่โดยตัวของความชอบธรรมเองแต่ยังไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้โดยตรง นอกเสียจากว่าประชาชนจะเป็นผู้ออกมาเคลื่อนไหวขับไล่รัฐบาลเอง เพราะความชอบธรรมย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานการยอมรับจากประชาชนการที่ประชาชนออกมาเคลื่อนไหวเองย่อมเป็นการยืนยันถึงเจตนารมณ์ของประชาชนเอง แต่การที่กฎหมายไม่ได้เปิดช่องทางไว้ให้ประชาชนได้สามารถออกมาใช้อำนาจในแนวทางการถอดถอนรัฐบาลหรือนุคคลที่ไม่เป็นที่ยอมรับ จึงเป็นการยากที่จะทำให้การ ไม่ยอมรับรัฐบาลของประชาชนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลได้โดยตรง เพราะถ้าพิจารณาออกมาประท้วงขับไล่รัฐบาลย่อม ไม่มีผลตามกฎหมายและผู้ที่ออกมาประท้วงก็อาจจะถูกรัฐบาลใช้กฎหมายเล่นงานเองก็ได้ สิ่งที่ประชาชนทำได้ก็คือการแสดงความ ไม่ยอมรับที่สะท้อนออกมาจากสื่อต่างๆนั่นเอง

1.2.ความชอบธรรมกับความสัมพันธ์คือปัจจัยด้านอื่น

การใช้ความชอบธรรมเป็นข้ออ้างให้เกิดการกระทำทางการเมืองก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลได้ เพราะบางครั้งการกระทำนั้นกระทบต่อรัฐบาลและสร้างความไม่พอใจให้กับพรรคร่วมรัฐบาล ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือลักษณะการกระทำของพรรคพลังธรรมที่พยายามแสดงตนเองว่าเป็นพรรคมหาชนและอยู่บนพื้นฐานของประชาชน การกระทำหลายต่อหลายครั้งของพรรคพลังธรรมที่ถูกมองจากพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเองว่าไม่ใช่วัตถุประสงค์ภาพรวมของรัฐบาล เช่นการออกมาเรียกร้องให้มีการปรับกรมเพื่อเปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีในส่วนที่ดูแลด้านการเศรษฐกิจและการที่พรรคพลังธรรมเป็นพรรคเดียวที่ไม่ยกมือสนับสนุนในการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายสุชาติ ตันเจริญ ซึ่งในกรณีข้างต้นดังกล่าวทางพรรคพลังธรรมโดยพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรก็ได้ใช้ข้ออ้างเกี่ยวกับกระแสความไม่ยอมรับและการเรียกร้องจากประชาชนมาเป็นฐานในการตัดสินใจที่จะกระทำการดังกล่าวอยู่เสมอ ซึ่งจากพฤติกรรมดังกล่าวก็นำมาซึ่งมาขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลต่างๆ เพราะไม่ว่าพรรคชาติไทย พรรคประชากรไทย และพรรคมวลชนต่างก็เห็นว่าการกระทำของพ.ต.ท.ทักษิณ เป็นการกระทำเพื่อสร้างความโดดเด่นให้กับตัวเองเพียงพรรคเดียวเป็นการหาเสียงจากประชาชนโดยมีพรรคร่วมรัฐบาลอื่นเป็นฐาน สร้างความไม่พอใจให้กับพรรคร่วมรัฐบาลบางพรรคอย่างมากถึงกับออกมาผลักดันและขับไล่พรรคพลังธรรมออกจากการร่วมรัฐบาล โดยอ้างเหตุผลในทำนองว่าไม่มีมารยาททางการเมืองและไม่รับผิดชอบร่วมกันกับรัฐบาลพยายามที่จะเอาตัวรอดอยู่พรรคเดียว จากสาเหตุดังกล่าวดูเหมือนจะทำให้พรรคพลังธรรมถูกโดดเดี่ยวจากพรรคร่วมรัฐบาล

อื่นๆและมีการแบ่งเป็นขั้วทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ ได้อย่างชัดเจนจนในที่สุดพรรคพลังธรรม ก็ต้องถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล

อีกกรณีหนึ่งที่เราเห็นได้ชัดเจนก็คือการที่พรรคร่วมรัฐบาลบีบให้นายบรรหารต้องประกาศลาออกก่อนการลงมติไว้วางใจและต่อมา นายบรรหารประกาศยุบสภา ภาพที่ปรากฏออกมาชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างพรรคแกนนำรัฐบาลคือพรรคชาติไทย ซึ่งอาจจำเพาะเจาะจงลงไปได้อีกก็คือกลุ่มของนายบรรหาร คิดไปอาชากับพรรคร่วมรัฐบาลพรรคอื่นๆ ก่อนหน้าการอภิปรายนายบรรหารได้แสดงท่าทีที่ต้องการจะอยู่ในตำแหน่งต่อไปและไม่มีแนวโน้มที่จะยุบสภาหรือลาออก ส่วนหนึ่งนายบรรหารเองก็ต้องการที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าตัวเองหรือคนที่รับการอภิปรายโดยไม่เกรงกลัว เพื่อเป็นการลบล้างภาพการปิดอภิปรายเพื่อหนีการซักฟอกในการอภิปรายครั้งก่อนที่ทำให้ นายบรรหาร เสียดสีใคร่ครวญอย่างมาก เหตุการณ์จึงกลับกลายเป็นว่านายบรรหารนั้นพร้อมที่จะรับอภิปรายและในขณะที่เดียวกันก็ยังคงต้องการอยู่ในตำแหน่งต่อไปโดยไม่มีการยุบสภาหรือลาออกอย่างน้อยก็ช่วงเวลาหนึ่ง แต่ในขณะที่พรรคร่วมรัฐบาลหลายพรรครับรู้ได้ถึงกระแสดังกล่าวความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดีที่มีความไม่ยอมรับในตัวนายบรรหารซึ่งสะท้อนออกมาจากพฤติกรรมของพรรคร่วมรัฐบาลเองเช่นแนวคิดเรื่องรัฐบาลแห่งชาติหรือริมหิมเศรษฐกิจยุคใหม่ ข่าวกีฬาที่จะให้นายอำนวยเป็นนายกฯ หรือแม้กระทั่งการออกมาพูดของร.ต.อ.เฉลิม อยู่บำรุง ที่บอกว่านายบรรหารไม่มีความชอบธรรมบริหารได้แต่ปกครองไม่ได้เป็นต้น แม้กระทั่งท่าทีของพล.อ.ชวลิตที่พูดว่าสนับสนุนนายบรรหารแต่ต้องขึ้นอยู่กับหลักฐานและประเด็นความชัดเจนในการตอบอภิปรายด้วย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพรรคร่วมรัฐบาลหลายพรรคมีความต้องการที่จะเห็นความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตามความต้องการของประชาชนในขณะที่เดียวกันก็ต้องการที่จะเป็นฝ่ายรัฐบาลต่อไป ทางออกเดียวที่เหลือก็คือให้นายบรรหารลาออกและจัดตั้งรัฐบาลกันใหม่โดยให้นายอำนวยหรือพล.อ.ชวลิตขึ้นเป็นนายกแทน ดังนั้นรูปแบบความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายนี้จึงออกมาในลักษณะการบีบให้นายบรรหารประกาศลาออกนั่นเอง

นอกจากนี้ภาวะการขาดความชอบธรรมก็ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจด้วย การขาดความชอบธรรมในระดับผู้ที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่ดูแลด้านเศรษฐกิจก็คือการแต่งตั้งผู้บริหารด้านเศรษฐกิจที่ไม่เป็นที่ยอมรับของนักลงทุน ได้ส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจในแง่ที่ทำให้มีนักลงทุนบางส่วนที่มีเม็ดเงินอยู่ในมือ ไม่กล้าที่จะนำเงินมาลงทุนเนื่องมาจากไม่มีความมั่นใจในตัวผู้บริหารเกรงว่าผู้ที่รับผิดชอบดูแลด้านเศรษฐกิจ จะไม่สามารถดำรงภาวะเศรษฐกิจที่ดีเอาไว้ได้ส่งผลให้การขยายตัวของเศรษฐกิจของไทยเกิดการชะงักงัน แม้ว่าส่วนหนึ่งจะเกิดจากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ซบเซาแต่ก็ไม่อาจกล่าวโดยสิ้นเชิงว่าจะไม่เกี่ยวกับการขาดความเชื่อมั่นและการยอมรับจากนักลงทุนที่มีต่อรัฐบาลปัจจัยหนึ่งที่เราเห็นได้อย่างเด่นชัดก็คือด้านตลาดหุ้น เพราะการลงทุนทางด้านตลาดหุ้นในประเทศ

ไทยจะมีความไวต่อภาวะแวดล้อมทางด้านต่างๆมากโดยเฉพาะทางด้านการเมืองการปกครอง ในช่วงที่รัฐบาลนายบรรหารเข้าบริหารประเทศมีเงินลงทุนจากต่างประเทศได้ตกลงอย่างมาก ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความยอมรับจากประชาชนกับเรื่องภาวะเศรษฐกิจนี้ได้มีนักการเมืองและนักวิชาการทางด้านเศรษฐกิจได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

นายอำนาจ วีรพรหม ในฐานะรองนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคนำไทยในสมัยนั้นซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจ ได้ให้ความเห็นเรื่องนี้ในงานสัมมนาปัญหาเศรษฐกิจและการเมืองไทยที่จัดโดยพรรคนำไทยไว้ว่า

“ การที่เศรษฐกิจของประเทศเป็นปัญหาอยู่ในขณะนี้มัน ก็เป็นเพราะรัฐบาล ไม่ได้รับศรัทธาอันเนื่องมาจากมีภาพลักษณ์ไม่ดี... ..ถึงธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจก็คือ ความมีเสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยที่คิดที่เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แม้ว่านายกรัฐมนตรีจะมีความตั้งใจจริงในการแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจ แต่เท่านั้นไม่เพียงพอเพราะต้องอาศัยภาพลักษณ์หรือศรัทธา ” (เนชั่น สดุดีปกาศน์ , 9 สิงหาคม 2539:66)

ดร.สุภชัย พานิชภักดิ์ ศ.ศ. กทม.พรรคประชาธิปัตย์ และอดีตรองนายกรัฐมนตรีฝ่ายเศรษฐกิจ แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“รัฐบาลนี้คิดพลาดมาตั้งแต่ต้นแล้ว ตั้งแต่เลือกรัฐมนตรีที่ขึ้นมาดูแลภาค เศรษฐกิจที่แบ่งตามโควตา ไม่ได้เป็น ไปตามความสามารถ จึงทำให้ผิดพลาดในหลายจุด ที่ผ่านมา ”

(เนชั่น สดุดีปกาศน์, 5 กรกฎาคม 2539:9)

ผศ.ดร.วราภรณ์ วิศฤทธิชัย อาจารย์คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้ความเห็นว่า

“ ผมมองว่ารัฐบาลบริหารนี้ค่อนข้างจะ โครร้ายหน่อย ตั้งแต่เริ่มต้นเลยคณะ รัฐมนตรีประกอบด้วยบุคคลที่มีภาพพจน์ไม่ค่อยในสายตาประชาชน เพราะฉะนั้นการบริหารราชการแผ่นดินมันก็จะไปด้ด้วยความชากด่าบวมมันติดขัดอยู่ตลอดเวลา หลังจากนั้นแล้ว มาถึงช่วงการอภิปรายไม่ไว้วางใจ(ในครั้งที่หนึ่ง) ซึ่งภาพพจน์ตกต่ำสุดขีด ถึงขนาดที่ว่าแม้จะมีการปรับคณะรัฐมนตรีก็ไม่ได้ทำให้ประชาชนชื่นชอบหรือพอใจสักเท่าไร เพราะว่า ณ วันที่มีการจึงปิดสภาฯเสียก่อนที่จะอภิปรายจะเสร็จสิ้น โดย

เฉพาะอย่างยิ่งการที่ยังไม่ได้อภิปรายนายกรัฐมนตรีนครและรัฐมนตรีอีก 2 ท่านสร้างความไม่พอใจอย่างรุนแรงมากให้เกิดขึ้นกับประชาชน.....

....เสถียรภาพของรัฐบาลในยุคข้อมูลข่าวสาร มันไม่ได้ดูกันที่จำนวนมือในสภาอย่างเดียวมันต้องดูที่ภาพพจน์ในสายตาประชาชนด้วย รัฐบาลนี้มันก็จะอยู่ในภาวะเหมือนอินฮูบนแดน ไม่มีก็อยู่ไม่ได้

ผลงานที่บอกว่ามีอันที่จริงแล้วมันเป็นงานประจำไม่ว่ารัฐบาลไหน จะเป็นการประชุมอาเซียนหรือพระราชพิธีไม่ว่ารัฐบาลไหนมันก็ต้องเกิด ไม่ต้องเอามาคุยว่านี่คือผลงาน จะคุยว่าเป็นผลงานตัวเองก็ต่อเมื่อนโยบายที่แถลงไว้ต่อสภาได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ปัจจุบันนี้เสร็จไปแล้วก็เปอร์เซ็นต์มันมีน้อยมาก เพราะฉะนั้น เงื่อนไขที่จะทำให้รัฐบาลนี้อยู่ไม่ได้ มันไม่ใช่เรื่องความขัดแย้งภายในอย่างเดียวหรือเรื่องผลงานเท่านั้น ความชอบธรรม ไม่ได้อยู่ที่จำนวนมือในสภาฯ "

(เนชั่นสุดสัปดาห์, 5 กรกฎาคม 2539:11)

ธีรภัทร เสรวิ้งสรรค์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ก็มีเห็นเช่นเดียวกัน

" รัฐบาลนี้เริ่มแรกก็มีปัญหาเรื่องภาพลักษณ์ เลือกลงเข้ามาเป็นส.ส. พอถึงการจัดตั้ง คณะรัฐมนตรีก็ต้องจัดสรรโควต้าตามอัตราส่วนของกลุ่มในพรรค เงื่อนไขที่จำกัดนี้เองทำให้คุณบรรหารไม่สามารถปฏิเสธบุคคลที่มีภาพลักษณ์ที่ไม่เหมาะสมหรือการจะนำบุคคลที่เหมาะสมมาลงในกระทรวงสำคัญได้ ซึ่งตรงนี้มีมันสะท้อนให้เห็นถึงการไม่สามารถวางคนให้ถูกกับงานก็เลยเกิดปัญหาภาพลักษณ์ ส่วนปัญหาในพรรคกว่ามรัฐบาลอื่นๆก็อาจจะมีบ้างแต่ไม่เด่นชัดเท่าภายในพรรคชาติไทยเอง "

(เนชั่นสุดสัปดาห์, 19 กรกฎาคม 2539:12)

ศ.เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสวีธรรม อธิการบดีมหาวิทยาลัยหอการค้า ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจในขณะนั้นว่า

" หากว่ามองจากปีรัฐบาลบรรหาร เมื่อเทียบกับปีที่แล้วอาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการบริหารเศรษฐกิจที่ 'ล้มเหลว' ผมมองจากตัววัดหลัก 3 ประการที่เป็นดัชนีมาตรฐานสากล

ประการแรก การขยายตัวทางเศรษฐกิจหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจ ปรากฏว่าเศรษฐกิจไทยนั้นขยายตัวได้น้อยลงหรือต่ำกว่าเกณฑ์ที่อัตราขยายตัวทางเศรษฐกิจไม่ถึง 8% ซึ่งอดีตนั้นมากกว่านี้ อันนี้เศรษฐกิจเริ่มถดถอยตั้งแต่ละแฉงนั้นก็เผชิญปัญหาและภาวะแตกต่างกันออกไป จะเห็นจากการที่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์เจอปัญหามากมาย หรือการที่หลักทรัพย์อยู่ในภาวะที่ถดถอยและตกต่ำมาตลอด เรียกได้ว่าดัชนีต่ำสุดในรอบ 3 ปี เป็นปรากฏการณ์ที่เห็นชัดเจนลักษณะเช่นนี้ อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในประเทศเพิ่มขึ้นน้อย ซึ่งคุณภาพจะมาจากน้ำท่วมปีที่แล้วไม่ได้ มันไม่ใช่จริงๆแล้วเกิดจากความไม่มีเอกภาพในการทำงานทางเศรษฐกิจ หรือในแง่ของปัญหาอุปสรรคของธุรกิจการเมืองการค้าต่างๆก็มีปัญหาเรื่องเงินได้โต้แย้งกันเป็นแถว

เพราะฉะนั้นแล้ว อาจพูดได้ว่าปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นปัจจัยส่วนใหญ่เกิดจากความไม่เชื่อมั่นในรัฐบาล อย่างบริษัทประกันภัย รัฐบาลชุดที่แล้วก็ทำเกือบเสร็จเรียบร้อย พอรัฐบาลชุดนี้เข้ามาหรือกันใหม่แล้วจะให้ถึง 50-60 บริษัท คราวนี้เกิดขัดแย้งกันก็ออกไม่ได้ ไครที่ลงทุนที่เตรียมก็แย แม้แต่ใบอนุญาตตั้งเบงค์อะไรต่างๆ มันมีปัญหารื่องธุรกิจการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง

ประการที่สอง เรื่องเงินเพื่อ ก็สูงกว่าปีที่แล้วสูงกว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจมากเรื่องเงินเพื่อนี้ นอกจากจะทำให้ค่าครองชีพมันสูงแล้วยังทำให้ฐานะของเราในการแข่งขันกับต่างประเทศเสียไปด้วย เพราะสินค้าราคาแพงขึ้น เนื่องจากว่าค่าใช้จ่ายต่างๆแพงขึ้นทำให้ฐานะการส่งออกได้รับการกระทบกระเทือนซึ่งประเด็นนี้เป็นตัววัดที่ชัดเจน

ประการที่สาม ตัวเลขการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจไทยกระทบกระเทือนเหมือนกัน หากวัดจากดัชนีที่เป็นภาพรวมของระบบเศรษฐกิจทั้งหมดแล้ว อาจกล่าวได้ว่าหากเทียบกับ ปีที่ผ่านมาที่เป็นไปในทางถดถอย...แต่ถด และเมื่อไปเปรียบเทียบกับนโยบายที่รัฐบาลแถลงไว้ว่าจะทำให้เศรษฐกิจดีขึ้นอย่างนั้นดีขึ้นอย่างนี้ ก็แปลว่าเป็นการบริหารงานที่ล้มเหลวในทางเศรษฐกิจ คราวที่รัฐบาลออกมาพูดว่าราคาข้าวสูงขึ้นเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของข้าวได้ราคาดีขึ้นก็ ต้องถามดูว่าเกี่ยวแต่ข้าวราคาเท่าไร รัฐบาลชุดที่แล้ว 10 บาท รัฐบาลชุดนี้ 20 บาท ก็คือว่าที่ รัฐบาลชุดนั้นยังไม่ขึ้นเพราะข้าวเป็นสินค้าตัวหนึ่ง การจะวัดอะไรนั้น ไม่ใช่เอาตัวที่ราคามันสูงมาเปรียบเทียบ ถ้าจะวัดกันให้เป็นสากลก็ต้องเอาตัวที่เป็นมาตรฐาน เป็นเครื่องชี้ทางเศรษฐกิจมาเป็นเครื่องวัดกันและตัวที่เขานำมาวัดกันนั้นมี 3 ข้อหลักๆคือ

1. การขยายตัวทางเศรษฐกิจ 2. อัตราเงินเฟ้อ 3. การขาดดุลบัญชีเดินสะพัด อันนี้เป็นมาตรฐานสากลที่ใช้วัดกันการจะพูดต้องใช้เครื่องชี้เหล่านี้ ไม่ใช่เอาตัวที่เป็นผลดีมาพูดตัวที่ไม่ดีก็ไม่เอามาพูดซึ่งนี่ก็เป็นเหตุหนึ่งว่าทำไมคนถึงไม่เชื่อรัฐบาล ถ้าจะโฆษณาแบบเอาดีข้างเข้าดูแบบมีก็ยิ่งไปกันใหญ่เพราะว่าไม่ยอมรับความเป็นจริง มาตรฐานที่เป็นตัววัดนี้มันเป็นภาพรวมที่ชี้ให้เห็นว่ามันกระทบกระเทือนกับเศรษฐกิจทั้งระบบ ซึ่งหากเจาะไปที่ละเรื่องๆ ก็วกกัน ไปแน่นอนคนที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้ก็คือธุรกิจขนาดเล็กลงและขนาดกลางมากกว่าธุรกิจขนาดใหญ่อยู่แล้ว เพราะธุรกิจขนาดใหญ่มีสายป่านยาว สายป่านยาวก็ไปได้เอาตัวรอดได้หรืออยู่ใกล้อำนาจรัฐก็ได้สิทธิประโยชน์ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาไปแล้ว

เพราะฉะนั้นปัญหาเศรษฐกิจทั้งหมดนี้เกิดขึ้นจากความไม่เชื่อมั่นผู้บริหารเป็นเรื่องใหญ่และความไม่เชื่อมั่นนี้เกิดมาตั้งแต่จัดตั้งรัฐบาลเลย คุณบรรหารบอกว่า ผมจะไม่ทำให้ประชาชนผิดหวัง ทอราชชื่อทีมงานเศรษฐกิจออกมาอีกี่เลย แต่คนก็รอดูผลการทำงานซึ่งภาพรวมก็ออกมาเองอย่างที่เอาไว้ให้ฟัง ทอไปดูในรายละเอียดก็อีกเรื่องปีปีซี ก็มีคนรัฐบาลเข้าไปเกี่ยวข้องเรื่องการเมืองการเมือง เรื่องบริษัทประกันภัย เรื่องแบงก์ ทุกอย่างรัฐบาลไม่สามารถเคลียร์อะไรที่ประชาชนสงสัยได้เลยหรือเรื่องวาทะ (นาย วาทะ อักเสนา) ก็เคลียร์ไม่ออกแล้วถ้าบอกว่าทำไมเปลี่ยนชุดแล้วทำไมไม่ดีขึ้นผมจะบอกว่า มันเป็นปัญหาที่ตัวหัวหน้ารัฐบาลด้า้อีกกันไปอย่างนี้เศรษฐกิจมันก็เสียหายไปเรื่อยๆ มาถึงตรงนี้รัฐบาลต้องสำรวจตัวเองแล้ว ว่ากำลังทำเพื่อประเทศชาติหรือกำลังทำไว้เพื่อตนเอง ” (เนชั่นสุดตีปคาห์, 16 สิงหาคม 2539:13)

ผลกระทบของความชอบธรรมที่มีต่อภาวะเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางจิตวิทยาและความเชื่อมั่นของนักลงทุน ซึ่งจากความคิดเห็นของนักการเมืองและนักวิชาการที่มีชื่อเสียงดังกล่าวข้างต้นที่มีแนวทางการเห็นไปในแนวเดียวกันย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีว่า การที่คณะรัฐบาลประกอบไปด้วยบุคคลที่ประชาชนไม่ยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสายตาของนักธุรกิจการลงทุนหากเกิดความไม่มั่นใจแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อภาวะเจริญเติบโตของเศรษฐกิจอย่างแน่นอน

2. ประเด็นด้านภาวะเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจถือได้ว่าเป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐบาล เพราะจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง อันที่จริงแล้วภาวะทางเศรษฐกิจอาจถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของผลการบริหารงานของรัฐบาลซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล แต่การที่เอกอัครราชทูตมาเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลนั้น เพราะว่าภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันนี้มีความสำคัญมากกับสังคมไทยเนื่องจากในช่วงระยะเวลาสิบปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงมากติดอันดับโลก สภาพความเป็นอยู่และสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมืองเปลี่ยนไปในแนวทางที่ผูกพันกับภาวะทางเศรษฐกิจมากขึ้น ความสนใจของประชาชนส่วนหนึ่งจึงไปอยู่ที่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมากกว่าการเจริญเติบโตทางภาวะสังคม สำหรับสังคมไทยที่มีลักษณะของความยืดหยุ่นและอ่อนนุ่มด้วย ปัญหาสังคมจะไม่ได้ได้รับความสนใจจากประชาชนมากนัก ตรงกันข้ามกับปัญหาเศรษฐกิจที่นับวันจะได้รับความสนใจมากขึ้นเรื่อยๆ ควบคู่ไปกับการเจริญเติบโตของประเทศอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลทุกรัฐบาลในปัจจุบัน เพราะเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงและถูกจับตามองจากประชาชนมาก และหากว่ารัฐบาลโดยบริหารงานทางด้านเศรษฐกิจล้มเหลวแล้วก็ส่งผลกระทบต่อการยอมรับต่อรัฐบาลของประชาชน การที่ยกเอาประเด็นทางด้านเศรษฐกิจมาใช้ในการวิเคราะห์การไร้เสถียรภาพรัฐบาลนายบรรหาร เพราะว่าภาวะเศรษฐกิจในช่วงของรัฐบาลนายบรรหารนั้นน่าสนใจ เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นที่เห็นได้ชัดของการ ตกต่ำลงทางเศรษฐกิจตามผลของการเติบโตแบบฟองสบู่ เพราะตั้งแต่ในรัฐบาลพล.อ.ชาติชายมาจนถึงรัฐบาลนายชวนระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในขั้นดีมาตลอด แม้จะผ่านวิกฤตการณ์ทางสังคมมาหลายครั้งเช่นสงครามอ่าวเปอร์เซีย เหตุการณ์พฤษ. และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬที่มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก็พบว่าสภาพเศรษฐกิจได้ฟื้นตัวอย่างรวดเร็วภายในระยะเวลาไม่กี่เดือน ดังนั้นการที่ภาวะเศรษฐกิจในช่วงการบริหารงานของนายบรรหารได้ตกต่ำลงอย่างมากเป็นประวัติการณ์ในรอบสิบปี โดยที่ไม่มีเหตุการณ์ทางสังคมใดๆที่ร้ายแรงเลย ย่อมเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนความมั่นใจในภาวะเศรษฐกิจของประชาชนอย่างรุนแรงโดยที่มีได้ตัวตัวมาก่อน และแน่นอนที่ผลกระทบนั้นย่อมสะท้อนกลับ ไปสู่ความไม่ยอมรับในรัฐบาลจากประชาชนในฐานะที่เป็นผู้ที่มีความคุมภาวะเศรษฐกิจของประเทศ

ผลกระทบของภาวะทางเศรษฐกิจต่อความมั่นคงในเสถียรภาพของรัฐบาลที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ การที่รัฐบาลไม่สามารถรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ดีเอาไว้ได้และทำให้เกิดความตกต่ำอย่างมาก ถือได้ว่าเป็นจุดอ่อนประการสำคัญของรัฐบาลนายบรรหารที่ทำให้ถูกโจมตีจากฝ่ายค้านอยู่ตลอดเวลาโดยเห็นได้จากกรณีที่ฝ่ายค้านนำเอาเรื่องภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำมาเป็นประเด็นในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งสองครั้ง เพราะเป็นประเด็นสำคัญที่สุดที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการบริหารงานของนายบรรหารได้อย่างชัดเจน เนื่องจากตัวเลขทางเศรษฐกิจมีความเป็น

รูปธรรมและประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงมีความรู้ที่กว้างได้ง่ายและคล้อยตามฝ่ายค้านในเรื่องการไว้ฝีมือในการบริหารเศรษฐกิจและไม่สามารถสร้างสรรคผลงานที่ได้ออกมาได้ อีกทั้งฝ่ายค้านยังมีตัวบุคคลที่เชี่ยวชาญทางด้านเศรษฐกิจและเคยแสดงความสามารถเอาไว้เมื่อครั้งเป็นฝ่ายรัฐบาลทำให้คำอธิบายของฝ่ายค้านทางด้านเศรษฐกิจดูมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากขึ้น ผลของการอภิปรายในครั้งนี้หนึ่งส่งผลให้รัฐมนตรีที่ดูแลทางเศรษฐกิจต้องถูกเปลี่ยนแปลงออกไปในภายหลังทำให้รัฐมนตรีบางคนเกิดความไม่พอใจและสร้างความขัดแย้งตามมาในภายหลัง ส่วนผลที่ตามมาภายหลังการอภิปรายในครั้งนี้สองก็สร้างความขัดแย้งที่รุนแรงจนทำให้รัฐบาลต้องล้มลง

ภาวะเศรษฐกิจที่เริ่มตกต่ำลงอย่างมากในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลนายบรรหาร ส่งผลกระทบต่อทางด้านความชอบธรรมของรัฐบาลเพราะถึงที่เกิดขึ้นประชาชนย่อมที่จะเห็นว่าเป็นเพราะการขาดความสามารถในการบริหารงานของรัฐบาลที่ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาค่าได้ ทั้งที่ก่อนหน้านี้หลายปีตัวเลขทางเศรษฐกิจโดยรวมของชาติอยู่ในระดับที่ทรงตัวมาตลอด นักธุรกิจและประชาชนทั่วไปก็ย่อมที่จะคาดหวังถึงสภาพเศรษฐกิจที่ดีต่อไปในช่วงการบริหารงานของรัฐบาลนายบรรหาร แต่กลับกลายเป็นว่าเศรษฐกิจได้เกิดภาวะที่ตกต่ำลงอย่างเกินความคาดหมาย เมื่อความเดือดร้อนจากภาวะเศรษฐกิจเกิดขึ้นจึงสร้างปัญหาทางด้านความไม่ยอมรับสะท้อนกลับไปสู่ตัวรัฐบาลเอง ประกอบกับในช่วงการจัดตั้งรัฐบาลการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ดูแลด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนอยู่แล้ว ดังนั้นในภายหลังเมื่อปรากฏว่าภาวะเศรษฐกิจเกิดการถดถอยลงแล้ว ก็ยังยืนยันความผิดของประชาชนว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการแต่งตั้งรัฐมนตรีที่ไม่เหมาะสมและการขาดความสามารถในการบริหารของรัฐบาลและทำให้รัฐบาลขาดความยอมรับจากประชาชนมากขึ้น

นอกจากนี้ภาวะทางด้านเศรษฐกิจก็ยังนำมาสู่ความขัดแย้งทางการเมืองด้วย ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าเศรษฐกิจเป็นเรื่องใหญ่สำหรับรัฐบาล ดังนั้นผู้ที่มิชื่อเพียงทางด้านเศรษฐกิจจึงพยายามที่จะสร้างผลงานเช่นนายอำนวย วีรวรรณหัวหน้าพรรคหน้าไทยที่เป็นที่คาดหมายว่าจะเข้ามาดูแลทางด้านเศรษฐกิจตั้งแต่แรกแล้วแต่ก็ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้ดูแล ดังนั้นในภายหลังที่ภาวะเศรษฐกิจเริ่มตกต่ำ พรรคร่วมรัฐบาลอย่างน้อยสองพรรคคือพรรคความหวังใหม่และพรรคหน้าไทยก็เริ่มมีความเคลื่อนไหวที่ต้องการผลักดันให้นายอำนวยเข้ามาดูแลควบคุมทางเศรษฐกิจ คือเรียกร้องที่จะให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังที่เป็นผู้ที่มีอำนาจโดยตรงในการดูแลทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการควบคุมในฐานะรองนายกรัฐมนตรีเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักธุรกิจ ซึ่งขัดกับความต้องการของพรรคชาติไทยที่เป็นพรรคแกนนำรัฐบาลที่ต้องการควบคุมโควตากระทรวงการคลังให้เป็นคนของตัวเอง ทำหน้าที่สุคนายอำนวยก็ไม่อาจเข้ามาดำรงตำแหน่งได้เพราะแม้ นายบรรหารจะได้ปรับเปลี่ยนนาย สุรเกียรติ์ เสถียรไทยออกไป แต่ก็ให้นายบดินทร์ จุณยานนท์ซึ่งเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับพรรคชาติไทยเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน เป็นแสดงให้เห็นว่าอย่างไรเสีย นายบรรหารก็ไม่อยากที่จะเสียอำนาจที่จะควบคุม

กระทรวงการคลังให้ไปอยู่กับพรรคการเมืองอื่น จนในตอนท้ายๆของรัฐบาลเมื่อภาวะเศรษฐกิจตกต่ำลงจนเห็นว่าแก้ไขลำบากพล.อ.ชาติิต หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ก็ถึงกับเสนอแนวความคิดเรื่องรัฐบาลแห่งชาติขึ้นมาเพื่อเข้ามาแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจโดยเฉพาะ เนื่องจากเห็นว่าทีมเศรษฐกิจในขณะนั้นที่อยู่ภายใต้การควบคุมของพรรคชาติไทยไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งได้รับการปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงจากพรรคชาติไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะทางเศรษฐกิจที่มีต่อเสถียรภาพของรัฐบาลมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับความสัมพันธ์ที่มีกับความชอบธรรม กล่าวคือโดยตัวของภาวะเศรษฐกิจเองย่อมจะไม่มีส่วนที่กระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้โดยตรงแต่เป็นผลกระทบทางอ้อม คือจะเป็นส่วนที่ไปเกื้อหนุนให้เกิดภาวะการขาดความชอบธรรมที่รุนแรงมากขึ้นรวมถึงมีส่วนที่ทำให้เกิดความขัดแย้งภายในรัฐบาลและตามมาด้วยการสิ้นสุดของรัฐบาลในที่สุด

3.ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาล

ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลเป็นประเด็นหลักที่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลนายบรรหาร โดยธรรมชาติของรัฐบาลผสมหลายพรรคย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ถึงความขัดแย้งซึ่งกันและกันอยู่แล้ว ขึ้นอยู่แต่เพียงว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้นรุนแรงถึงขนาดที่ทำให้เสถียรภาพพรรคร่วมรัฐบาลเกิดการแตกแยกหรือถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลหรือไม่ เพราะในวิถีทางประชาธิปไตยรัฐบาลย่อมมีเอกลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งก็คือเป็นฝ่ายที่มีจำนวนเสียงข้างมากในรัฐสภา ซึ่งหากว่าพรรคร่วมรัฐบาลเหล่านั้นสามารถดำรงความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไว้ได้ ปัญหาการถ่วงดุลของเสถียรภาพรัฐบาลก็จะน้อยลง

ความขัดแย้งในรัฐบาลนายบรรหาร ที่เห็นได้ชัดมีทั้งในระดับกลุ่มและในระดับพรรค ในระดับกลุ่มที่เป็นปัญหามากก็คือกลุ่มภายในพรรคชาติไทยที่เป็นพรรคแกนนำรัฐบาลเอง โดยกลุ่มที่มีปัญหาที่สุดจะเป็นกลุ่ม 16/เทิดไท หลายต่อหลายครั้งที่มีการออกมาขู่หัวหน้าพรรคคือนายบรรหาร ถึงขั้นการล้มรัฐบาล ในส่วนนี้เองทำให้พรรคชาติไทยที่มีเสียงมากที่สุดกลับกลายเป็นพรรคที่ขาดเอกภาพที่สุดไม่เป็นปึกแผ่น ทำให้การบริหารงานของรัฐบาลบางส่วนไม่เป็นไปอย่างราบรื่น แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งในระดับกลุ่มในพรรคชาติไทยนี้ไม่ใช่ประเด็นหลักที่มีผลต่อเสถียรภาพรัฐบาลบรรหาร เพราะความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจำกัดอยู่ภายในพรรคชาติไทยซึ่งมักจะถูกไกล่เกลี่ยอยู่เสมออีกประการหนึ่งกลุ่มเกิดใหม่ที่มีปัญหานั้นก็ถูกโคดเคี้ยวและขาดแนวร่วมจึงทำให้มีเสียงไม่มากนักที่จะกระทบเสถียรภาพรัฐบาล

ความขัดแย้งที่กระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลนายบรรหารมากที่สุดจึงเป็นความขัดแย้งในระดับพรรคการเมือง เพราะแต่ละพรรคการเมืองจะมีความเป็นอิสระแยกจากกัน ย่อมจะทำให้มีการตัดสินใจที่เด็ดขาดมากกว่า และหากว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงถึงขั้นการแตกเสียงกันเองในรัฐบาล หรือมีการแยกตัวไปก็จะมีผลต่อคะแนนเสียงของรัฐบาลได้ เพราะรัฐบาลจะดำรงอยู่ได้ย่อมจะต้องคะแนนเสียงเป็นถึงสำคัญ ในรัฐบาลนายบรรหารความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลที่มีผลต่อคะแนนเสียงของรัฐบาลมีด้วยกันสี่ครั้งหลักๆ คือการที่พรรคพลังธรรมงออกเสียงสนับสนุนนายสุชาติ การลาออกของพรรคประชากรไทย การลาออกของพรรคพลังธรรม และสุดท้ายการที่พรรคร่วมรัฐบาลที่พรรคอื่นจดหมายบังคับให้นายบรรหารประกาศลาออกแตกต่างกับการคะแนนเสียงยกมือไว้วางใจของพรรคการเมืองเหล่านั้น

ในตามกรณีแรกการขาดหายไปของคะแนนเสียงของรัฐบาลยังไม่ส่งผลกระทบต่เสถียรภาพของรัฐบาลมากนัก ในกรณีของนายสุชาติถึงแม้พรรคพลังธรรมจะไม่งออกเสียง ทางพรรคชาติไทยก็มีแนวโน้มอยู่แล้วว่า จะปรับนายสุชาติออกภายหลังการอภิปรายอยู่ดี ผลของการกระทำในครั้งนี้ที่เห็นได้ชัดคือการรักษาภาพพจน์ของพรรคพลังธรรมไว้ได้ส่วนหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันก็กลับสร้างความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลมากยิ่งขึ้น ในกรณีต่อมาคือการถอนตัวของพรรคประชากรไทยซึ่งเป็นภาพสะท้อนของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่แทบจะไม่มีผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลเลย เพราะอย่างไรเสียหากต้องมีการลงคะแนนเสียงไว้วางใจรัฐบาล พรรคประชากรไทยที่นำโดยนายสมักร ศูนย์รวมก็คงลงคะแนนเสียงให้กับพรรคพันธมิตรที่ร่วมรัฐบาลเดิมอย่างแน่นอน เนื่องมาจากกรแบ่งขั้วทางการเมืองอย่างถาวรและการเอนเอียงอย่างชัดเจนของนายสมักร ซึ่งเห็นได้ชัดจากการกลับเข้าร่วมรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งในเวลาต่อมา ในกรณีที่สามก็คือการที่พรรคพลังธรรมถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล การถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลของพรรคพลังธรรมในครั้งนี้มีลักษณะคล้ายกับที่เกิดขึ้นในสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย คือเป็นการประกาศถอนตัวในขณะที่ภาพลักษณ์ของรัฐบาลตกต่ำ และเป็น การถอนตัวอย่างเด็ดขาด ไม่มีการย้อนกลับไปร่วมรัฐบาลเหมือนพรรคประชากรไทย แต่ผลที่ตามมาต่างกัน เพราะการถอนตัวในสมัยรัฐบาลนายชวนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาลอย่างรุนแรง เพราะทำให้เป็นกลางรัฐบาลเสียงข้างน้อยทันทีและนายชวนหลีกภัยก็ประกาศยุบสภาในวันถัดมา แต่การถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลในสมัยนายบรรหาร ส่งผลที่ต่างกันออกไปเพราะถึงแม้จะขาดพรรคพลังธรรมจำนวนเสียงของรัฐบาลที่เหลือน้อยก็ยังเกินกว่าครึ่งเป็นเสียงข้างมากในสภาอยู่ดี ในขณะที่เดียวกันก็กลับเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างพรรคพลังธรรมที่มีกับพรรคร่วมรัฐบาลอื่นลงได้อีกทางหนึ่ง ผลเสียที่เห็นได้ชัดเจนจากการขาดพรรคพลังธรรมก็คือ ภาพลักษณ์ที่ยิ่งตกต่ำลงไปอีกสำหรับรัฐบาลเพราะอย่างน้อยพรรคพลังธรรมก็เคยได้ชื่อว่าเป็นพรรคการเมืองน้ำดีพรรคหนึ่งที่จะทำให้หน้าตาของรัฐบาลดูดีขึ้นได้

กรณีที่ดีถือเป็นจุดพลิกผันสำคัญที่สุดที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพรัฐบาล คือความขัดแย้งของพรรคร่วมรัฐบาลที่เกิดขึ้นภายหลังการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายบรรหารของพรรคฝ่ายค้านที่นำโดยพรรคประชาธิปัตย์ หลังการอภิปรายจบลงต้องมีการลงมติไว้วางใจในวันรุ่งขึ้นแต่ก็ปรากฏว่าก่อนการลงมติไว้วางใจพรรคการเมืองร่วมรัฐบาลที่นำโดยพล.อ.ชาติได้ยื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีนายบรรหาร ศิลปอาชา มีใจความบังคับให้นายกฯประกาศลาออกจากตำแหน่งต่อ สาธารณชนก่อนที่จะมีการลงมติไว้วางใจมิฉะนั้นจะไม่ยกมือสนับสนุน การกระทำในครั้งนี้เป็นกรกระทำที่พลิกความคาดหมายของหลายฝ่ายโดยเฉพาะตัวนายบรรหารเองก็คงนึกไม่ถึง ซึ่งในที่สุดนายบรรหารก็จำเป็นต้องประกาศต่อหน้าสื่อมวลชนออกมาว่าจะพิจารณาลาออกจากตำแหน่งนายกฯและจะสรรหาผู้ที่มาดำรงตำแหน่งนายกฯคนใหม่เอง แต่เมื่อถึงเวลาที่ปรากฏว่านายบรรหารได้ประกาศขุบศุขภาพแทนที่จะประกาศลาออก

นายบรรหาร ได้มีการเปิดเผยถึงความรู้สึกของตัวเองในที่ประชุมพรรคชาติไทยเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2539 ภายหลังการประกาศว่าจะลาออก โดยมีใจความบางส่วนว่า

“บรรยาการในการทำงาน 1 ปีในพรรคร่วมรัฐบาล ทุกคนมีความจริงใจต่อกัน ไม่เคยคิดว่าคนไหนคนนี้เป็นอย่างไร ไม่เคยระแวงใครทุกอย่างขึ้นอยู่กับงาน ทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและทุกคนคงรู้ว่าผมเองพลาดมาตั้งแต่การอภิปรายฯครั้งที่หนึ่งแล้วไม่รู้จะแก้ไขอย่างไรพยายามแก้ไขแต่ไม่รู้จะทำอย่างไร

ทั้งๆที่เดือนพฤษภาคม มิถุนายน กรกฎาคม สิงหาคม ภาพพจน์ของผมดีมาก แต่ถูกทำลายหมดทำลายทุกวัน มีทั้งคนของเราเองบางคนไปบอกกับโต๊ะข่าวหนังสือพิมพ์ถ้าคุณบรรหารเป็นหัวหน้าพรรคจะคุมถูกพรรคไม่ได้บ้าง มีหลายคนพยายามให้ผมออกทำทุกวิถีทางในการทำลายผมทำลายความชอบธรรมทุกอย่างเราเห็นทั้งฝ่ายค้านก็พยายามทำลาย ผมเองก็พยายามแก้แต่เชื่อว่าการแก้ต้องทำงานอย่างเด็ดขาดผลงานเราออกมาจะคุ้มกันเราเองให้ทำงานต่อไปไม่คิดจะแก้่ออย่างอื่น

การอภิปรายฯครั้งนี้คือต้องการอ้อมผมให้ได้เป็นการร่วมมือของหลายฝ่าย ผมรู้มันเป็นเดือนเป็นระยะๆว่าจะทำกันอย่างไรบ้างมีกระบวนการมีขั้นมีตอน กับพล.อ.ชาติผมก็พูดมาตลอดว่าพร้อมเมื่อไหร่ผมจะยกตำแหน่งนายกฯให้แต่ให้ผมลงอย่างมีศักดิ์ศรี ก่อนอภิปรายฯวันผมก็ถามอีกแต่พล.อ.ชาติบอกไม่เป็นไร ถ้าที่จะเป็นนายกฯต้องมาลงเลือกตั้งก่อนเพื่อขึ้นมาอย่างสง่างาม ด้วยความจริงใจเราก็เชื่อใจกันทุกอย่างเรามีตังจะผมขอบอกว่าถ้าคนเราไม่มีตังจะทำงาน โฉกก็ไม่ก้าวหน้า

ในช่วงการอภิปรายวันสุดท้ายผมรู้ว่ามีการคิดปกติ ประชุมพรรคร่วมในคืนสุดท้ายทั้งคุณอำนาจ คุณชวติศบอกว่าขอฟังมติพรรคก่อน ซึ่งผมก็รู้ว่าผลจะออกมาอย่างไรเสร็จทุกครั้งถ้าไปฟังมติพรรคก่อน ที่จับบอกว่านายกฯไปนอนหลับให้สบายไม่มีอะไรเหนือมาตามวันแล้ว แต่ผมก็คิดอยู่เพราะผมเองก็รู้มาก่อนเพราะมีสายอยู่ในทั้งสองพรรคนั้นเขาก็ได้รายงานให้ทราบมาเป็นระยะๆ

ต้องยอมรับว่าคุณสมักร เป็นเพื่อนตายยืนยันทันอยู่เสมอไม่ว่านายกจะชี้แจงไม่ชัดก็ต้องยกมือให้ ท่านเป็นเพื่อนตายจริงๆผมเองเคยพูดถึงจะถูกผู้ชายทุกคนต้องยกมือให้ทุกคนต้องช่วยกันแต่เมื่อผลออกมาอย่างนี้คนเราทำอะไร ไม่กระจ่างแล้วจะให้เชื่อใจกันได้อย่างไร

ก่อนโหวตวันที่ทั้งนายวันมูหะมัดนอร์ มะทา นายไพฑูรย์ แก้วทอง สมาชิกพรรคความหวังใหม่ นำจดหมายจากพรรคมาขอให้ประกาศลาออกจากตำแหน่งก่อนลงมติไว้ว่างใจให้ผมเห็นแล้วก็ถือที่อยู่ในใจ ผมมันเป็นนักสู้ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะเห็นแก่พรรคพวกจริงๆถ้ารู้ว่ามีปัญหามากยุบสภาฯไปแล้ว

ผมขอรับรองว่า เขาไว้หัดลงมติไปเรียบร้อยแล้วค่อยประกาศลาออกไม่ได้หรือแต่พวกนั้นไม่ยอม มีคุณมนตรีคุณสมักรบอกว่าไม่น่าทำอย่างนี้กันน่าจะให้สว่างมากกว่านี้คอนท่ายคุณมนตรีบอกว่านายกฯมันจะฆ่าท่านทั้งเป็นแล้วนะเพราะรู้ว่าความหวังใหม่ฆ่าไทยจะยกมือสวน

การประชุมแกนนำ ถ้าผมลาออก 1.ผมขอเป็นคนถือสิทธิในการประกาศชื่อนายกฯคนใหม่ มีบางคนเชื่อว่าที่ท่านประมาณก็ได้ ผมพูดหลุดออกไปว่าเป็นที่จับก็ได้ แต่ผมขอสิทธิเป็นผู้ประกาศรายชื่อ 2.ต้องเป็น6พรรคเดิมจัดตั้งรัฐบาลใหม่ 3.รัฐมนตรีทั้ง6พรรคเป็นใครบ้างผมต้องมีส่วนรู้ ทั้งอุตสาหกรรม,คลัง,ต่างประเทศและพาณิชย์ ผมต้องดูด้วยและยอมรับ กันให้พรรคชาติไทยเป็นแกนนำ ที่จับบอกว่า มาช่วยกันทำมาจัดกันใหม่ สุดท้ายก็มาโหวตกันได้207เสียง นี่คือเหตุการณ์ที่ผ่านมาถ้า โคนกับคนอื่น ไปก่อนแล้วนี่มา โคนกับผม ผมพร้อมที่จะชี้แจง

มีบางคนมาบอกผมว่า นายกรัฐมนตรีออกก่อนการอภิปรายดีกว่าผมก็ไม่
 ตาออกเพราะเชื่อว่าสามารถชี้แจงได้ทุกอย่างแต่สุดท้ายก็เกิดเหตุการณ์อย่างที่ทุกคน
 ทราบบ

**นับแต่นี้ไป เราจะทำอย่างไรต้องคิดกันแต่ผมขอออกว่าเราอาจจะถูกหลอก
 ครั้งที่สองก็ได้ เพราะถูกหลอกมาแล้วครั้งแรกการทำงานครั้งนี้ต้องรอบคอบ "**

(เนชั่นสุดสัปดาห์ , 27 กันยายน 2539: 8-9)

การยื่นจดหมายบังคับของพลเอกชวลิตในครั้งนี้ส่งผลโดยตรงต่อการล้มลงของรัฐบาลที่มี
 นายบรรหารเป็นผู้นำ เป็นการบังคับแบบ ไม่มีทางเลือกที่จะให้นายบรรหารสามารถดำรงตำแหน่ง นา
 ยกฯต่อไปได้เลย เพราะหากนายบรรหารไม่ยอมประกาศลาออกตามที่ถูกบังคับนายบรรหารก็จะต้อง
 แพ้โหวตในการลงมติไว้วางใจอย่างแน่นอนซึ่งจะเป็นการเสียชื่อเสียงอย่างมากสำหรับบุคคลที่ดำรง
 ตำแหน่งผู้นำของประเทศเช่นนี้ ในอดีตของการเมืองไทยหลายต่อหลายครั้งเมื่อนายกฯรู้ตัวว่าจะ
 แพ้ถึงพม่าต่อการลงมติไว้วางใจก็มักจะชิงประกาศพระราชกฤษฎีกาขุบสภาฯเสียก่อนที่จะมีการ
 โหวตเพื่อรักษาชื่อเสียงเอาไว้ แต่ในกรณีนายบรรหารที่ไม่คิดว่าจะเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นจึงไม่
 สามารถที่จะประกาศขุบสภาได้ก่อนการลงมติไว้วางใจได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องประกาศว่าจะลาออก
 ตามความต้องการของพล.อ. ชวลิต แม้ว่าในภายหลังจะได้ปรับเปลี่ยนเป็นการขุบสภาก็ตามแต่ก็ถือได้
 ว่าการสิ้นสุดลงของรัฐบาลนายบรรหารเกิดจากความขัดแย้งกับพล.อ.ชวลิตที่ต้องการจะให้นาย
 บรรหารลงจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั่นเอง

ช่วงก่อนหน้าการอภิปรายไว้วางใจก็เริ่มมีกระแสจากพรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเองที่ต้องการ
 จะให้นายบรรหารลาออกก่อนการอภิปรายเพื่อมิให้ฝ่ายค้านได้มีโอกาสใช้การอภิปรายสร้างความไม่
 ชอบธรรมให้รัฐบาล โดยรวมมากขึ้น ไปอีกแต่นายบรรหารก็ไม่มีทีท่าว่าจะยอมลงจากตำแหน่งก่อน
 การอภิปรายไว้วางใจ ดังนั้นหากว่าหลังจากการอภิปรายผ่านพ้นไปแล้วโดยที่พรรคร่วมรัฐบาลยกมือ
 สนับสนุนตามมารยาทโดยหวังว่านายบรรหารจะลาออกในภายหลัง โอกาสที่นายบรรหารจะลาออก
 จากตำแหน่งโดยตัวเองก็อาจจะไม่เกิดขึ้นเลยก็ได้ เพราะก่อนหน้านี้พฤติกรรมของนายบรรหารหลาย
 ต่อหลายครั้งที่แสดงถึงการไม่ทำตามสัญญาเช่นในกรณี การแต่งตั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
 มหาดไทยในพรรคชาติไทยที่นายบรรหารให้ความหวังไว้กับบุคคลสามคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนาย
 เสนาะ เทียนทอง แต่จนแล้วจนรอดนายบรรหารก็ไม่แต่งตั้งนายเสนาะเสียที ซึ่งถ้าหากนายบรรหารไม่
 ลาออกในภายหลัง ความไม่ยอมรับของประชาชนก็จะทำให้เกิดภาพพจน์ที่ไม่ดีกับพรรคร่วมรัฐบาล
 พรรคอื่นๆได้ และเพิ่มความรุนแรงขึ้นจนอาจจะออกมาเดินขบวนขับไล่รัฐบาลก็ได้ ดังนั้นหากการ
 อภิปรายจบสิ้นลงพรรคร่วมรัฐบาลที่นำโดยพรรคความหวังใหม่จึงต้องยื่นคำขาดให้นายบรรหาร

ประกาศว่าจะลาออก เพื่อลดแรงกดดันจากประชาชน และหวังจะให้คำประกาศต่อประชาชนทำให้ นายบรรหารไม่กล้ามีคิพริ้วที่จะยุบสภา ในขณะที่เดียวกันนายบรรหารก็จะได้รับเสียงไว้วางใจจากฝ่าย รัฐบาลด้วย

ภายหลังการประกาศว่าจะลาออกภายใน 7 วัน โดยมีเงื่อนไขว่านายบรรหารจะเป็นผู้ที่กำหนด ตัวนายกรัฐมนตรีคนต่อไปซึ่งต้องเป็นบุคคลในพรรคร่วมรัฐบาลชุดเดิม ในช่วงเวลา 7 วันเป็นช่วงเวลาแห่งการรอคอยของทุกคนที่จะรอการประกาศลาออก และต้องการทราบชื่อนายกรัฐมนตรีคนต่อไปซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเป็นพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ค่อนข้างสูง แต่แล้วโดยไม่คาดคิดในวันที่ 27 กันยายน 2539 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของสัญญาประชาคมที่นายบรรหารจะประกาศ ลาออก นายบรรหารก็ออกมาประกาศยุบสภาต่อที่ประชุมแกนนำสหพรรคร่วมแทน โดยอย่างเหตุผล ว่าในการดำเนินการหาบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งนายกฯคนใหม่นั้น ไม่อาจเป็นไปได้ด้วยความเรียบร้อยและจะทำให้เกิดความขัดแย้งดังที่ผ่านมา ซึ่งจริงๆแล้วการกระทำครั้งนี้ของนายบรรหารชี้ให้เห็น ถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนเพราะมีการนำมากล่าวอ้างเป็นเหตุผลในการยุบสภา นอกจากนี้ การยุบสภาครั้งนี้จะเป็นการแก้แค้นพรรคความหวังใหม่และพรรคร่วมรัฐบาลโดยส่วนตัวมากกว่าที่จะเป็นไปตามที่อ้างเรื่องความไม่เรียบร้อยของการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ เนื่องมาจากพรรคร่วมรัฐบาล หลายพรรคก็มีที่ท่าเห็นด้วยกับการจัดรัฐบาลกันใหม่ แม้แต่กลุ่มภายในพรรคชาติไทยเช่นนาย เสนาะ เทียนทองเองก็มีที่ท่าเห็นด้วยให้ความร่วมมือกับพรรคความหวังใหม่เป็นอย่างดี และน่าจะมีการคาดหวังตำแหน่งในรัฐบาลใหม่ไว้ด้วย โดยเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทยที่นายเสนาะคิดหวัง มาตลอดในช่วงสมัยรัฐบาลนายบรรหาร ซึ่งน่าสังเกตว่าภายหลังการประกาศยุบสภาของนายบรรหาร นายเสนาะเป็นบุคคลที่ออกมาแสดงอาการไม่พอใจการกระทำของนายบรรหารอย่างมากดังการออกมาพูดด้วยความแค้นใจและมีน้ำตาตลอดเข้าว่าว่า “ ใน 45 วันที่รักษาการผมจะนั่งขัดขวางมันทุกเรื่อง ให้รู้แล้วรู้รอดกันไปเลย ต่อไปนี้ผมต้องพิจารณาเสียทีว่าจะอยู่พรรคชาติไทยหรือไม่ ” (สยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์, 6 ตุลาคม 2539:6) นอกจากนี้ปรากฏว่าภายหลังการประกาศยุบสภา สมาชิกส่วนใหญ่ในพรรคชาติไทยซึ่งแบ่งเป็นสังกัด ในกลุ่มต่างๆในพรรคที่ไม่ใช่กลุ่มของนายบรรหาร ได้ลาออก จากพรรคชาติไทยเป็นจำนวนมากโดยกลุ่มใหญ่ที่นำโดยนายเสนาะ เทียนทองได้ไปสังกัดกับพรรค ความหวังใหม่ของพล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ นี่เป็นข้อพิสูจน์ส่วนหนึ่งว่าการประกาศยุบสภาของนาย บรรหารนั้น กลุ่มต่างๆในพรรคชาติไทยก็ไม่เห็นด้วย ดังนั้นจึงได้ลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรค แทนจะหันที่ที่มีการยุบสภา

ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลนอกจากจะเป็นปัญหาที่กระทบเสถียรภาพของรัฐบาลเอง แล้วยังส่งกระทบต่อปัจจัยด้านอื่นอีกคือด้านความชอบธรรมและด้านเศรษฐกิจทางด้านความชอบ ธรรมก็คือ ภาพของการขาดความสามัคคีในพรรคร่วมรัฐบาล การแย่งชิงตำแหน่งรัฐมนตรี หรือการ

ขีดขวางการทำงานระหว่างพรรคการเมือง เหล่านี้ย่อมสร้างกังวลและความ ไม่ยอมรับในรัฐบาลให้กับประชาชนเนื่องจากเบื้องหน้าการกระทำของนักการเมืองไทยที่เห็น ได้จากการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง นอกจากนี้การขีดขวางการทำงานระหว่างพรรคการเมืองอันเนื่องมาจากความไม่ชอบซึ่งกันและกันก็ส่งผลให้รัฐบาล ไม่สามารถสร้างผลงาน ได้มากเท่าที่ควร จะเป็นทำให้ยิ่งขาดความเชื่อถือจากประชาชนมากขึ้นไปอีก ในขณะที่เดียวกันผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลก็คือ การที่นักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจโดยตรงและเป็นที่ยอมรับจากนักธุรกิจเช่นนายอำนวย วีรวรรณ ไม่สามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งที่ดูแลทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่เนื่องมาจากระบบโควตาตำแหน่งของแต่ละพรรค ได้สร้างความไม่เชื่อมั่นในการบริหารงานให้กับนักลงทุนและนักธุรกิจ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

4.ภาพรวมต่อเสถียรภาพของรัฐบาล

จากการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยแต่ละปัจจัยส่งผลกระทบต่อเนื่องซึ่งกันและกัน ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นก็มีผลไปถึงเสถียรภาพความยั่งยืนของรัฐบาลในที่สุด กระบวนการการเกิดความไร้เสถียรภาพที่เกิดขึ้นในรัฐบาลนายบรรหารนั้น เริ่มขึ้นจากภายหลังการประกาศรายชื่อคณะรัฐมนตรีในรัฐบาลนายบรรหาร มีบุคคลบางคนซึ่งประชาชนเห็นว่าไม่เหมาะสมกับตำแหน่งทำให้เกิดปัญหาความขาดความยอมรับเชื่อถือจากประชาชนขึ้น ซึ่งในช่วงแรกนี่เป็นการขาดความชอบธรรมในระดับตัวบุคคล ทำให้ฐานรองรับรัฐบาลคือประชาชนเริ่มไม่หนักแน่นพอ และโดยเฉพาะทางภาคธุรกิจเอกชนที่ขาดความมั่นใจในภาครัฐที่มีหน้าที่คุ้มครองเศรษฐกิจในระดับประเทศ ปัจจัยต่อมาก็คือการตกต่ำลงของภาวะเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วประเทศและสาเหตุส่วนหนึ่งก็มาจากการขาดความมั่นใจในตัวผู้บริหารของภาครัฐนั่นเอง ภาวะความเคียดร้อนทางเศรษฐกิจกระจายไปในระดับประเทศสร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนในการ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของรัฐบาล ส่งผลกระทบต่อย้อนกลับ ไปสู่ความ ไม่ยอมรับในตัวรัฐบาลอันเนื่องมาจากการขาดผลงาน ซึ่งทำให้ปัญหาการขาดความชอบธรรมเริ่มเปลี่ยน ไปจากในระดับตัวบุคคลมาเป็นในระดับรัฐบาลแล้วเพราะว่าการแก้ปัญหาเศรษฐกิจเป็นผลงานในระดับรัฐบาล ทางด้านความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาลนั้นส่วนหนึ่งก็เกิดจากความแก่งแย่งตำแหน่งรัฐมนตรี ภายในแต่ละพรรคการเมืองทำให้เสถียรภาพภายในระดับพรรคก็ไม่มั่นคงเท่า ไหว่ โดยเฉพาะพรรคชาติไทยของนายบรรหาร แต่อีกส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ โดยเกี่ยวพันกับประเด็นเรื่องปัญหาการขาดความชอบธรรมของรัฐมนตรี และของรัฐบาล ในระดับตัวบุคคลปัญหาการขาดความชอบธรรมในการดำรงตำแหน่ง ส่งผลให้พรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเองบางพรรคที่ต้องการดำรงภาพพจน์ที่ดีพยายามกดดันให้มีการเปลี่ยนแปลงบุคคลเหล่านั้น จนทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกขาดความสามัคคีตามมา และในส่วนของการขาดความชอบธรรมในระดับรัฐบาลนั้นเกิดจากภายหลังที่ภาวะเศรษฐกิจเกิดการตกต่ำลงไปเรื่อยๆ แม้จะมีการ

ปรับกรม.เศรษฐกิจก็ไม่สามารถอุ้กรั้งภาวะเศรษฐกิจไว้ได้ ทำให้ปัญหาความไม่ยอมรับพัฒนาขึ้นไปเป็นไปในระดับรัฐบาลจากที่เคยอยู่ในระดับรัฐมนตรีทางเศรษฐกิจเท่านั้น ก่อนที่ปัจจัยแวดล้อมต่างๆเช่น การชิงปิดการอภิปรายไม่ไว้วางใจในครั้งที่หนึ่ง และการอภิปรายไว้วางใจในครั้งที่สองที่ ชักฟ็อกนายบรหารเพียงคนเดียว จะทำให้การไม่ยอมรับรัฐบาลแปรเปลี่ยนไปเป็นความไม่ยอมรับในตัวหัวหน้ารัฐบาลคือนายกรัฐมนตรีนายบรหาร คิดป้ออาหา โดยเห็นได้จากคำว่าวิกฤติศรัทธาในตัวผู้นำรัฐบาลในฐานะผู้รับผิดชอบสูงสุดโดยตรงต่อการบริหารประเทศ ซึ่งเมื่อถึงจุดนี้เองพรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆย่อมถึงเห็นถึงหนทางแห่งความล่มสลายของรัฐบาลหากว่ารูปของรัฐบาลยังเป็นไปเช่นเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อผ่อนคลายแรงกดดันจากประชาชนก็อาจนำมาซึ่งการถูกฮือขึ้นขับไล่ก็ได้ เพราะก่อนหน้านี้ นายบรหาร ได้เคยประกาศทำที่ว่าอยู่ในตำแหน่งต่อไปโดยไม่มีการยุบสภาหรือลาออกจากตำแหน่งแต่อย่างใด จนส่งผลให้พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลที่นำโดยพรรคความหวังใหม่ต้องทำการบีบบังคับนายบรหารให้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อที่อย่างน้อยที่สุดก็จะลดแรงกดดันลงและทำให้พรรคการเมืองร่วมรัฐบาลชุดเดิมยังคงอยู่บริหารต่อไปได้เพราะอาศัยเสียงข้างมากในสภา เพียงแต่มีการล้างไพ่เพื่อเปลี่ยนแปลงบุคคลที่เป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีเท่านั้น การที่พรรคร่วมรัฐบาลนำโดยพล.อ.ชาติติ บีบบังคับนายบรหารประกาศลาออกคงเป็นสิ่งที่นายบรหารไม่เคยคาดคิดมาก่อน แต่ในขณะที่เดียวกันการประกาศยุบสภาของนายบรหารก็เป็นสิ่งที่พล.อ.ชาติติคงจะคาดไม่ถึงเช่นเดียวกัน เพราะนายบรหารได้ประกาศว่าจะลาออกต่อสาธารณชนแล้วคงไม่กล้าที่จะดะระมัดคัศย์ แต่การเมืองมีใช้ตั้งแน่นอนนายบรหารให้เหตุผลการยุบสภาไว้ว่าเพื่อป้องกันความวุ่นวายทางการเมืองจากการเลือกนายภคนใหม่ ซึ่งที่จริงแล้วพล.อ.ชาติติก็คงไม่ต้องการที่จะให้นายบรหารยุบสภาผู้แทนฯ เพราะการเลือกตั้งใหม่ต้องใช้ทุนจำนวนมาก และยังไม่สามารถคาดเดาผลของการเลือกตั้งได้ว่าพรรคการเมืองใดจะได้เสียงข้างมากอีกด้วย จึงได้ใช้วิธีอื่นหนึ่งคือบีบบังคับให้นายบรหารประกาศลาออกในขณะที่นายบรหารไม่ได้ตั้งตัวและเตรียมการยุบสภาไม่ทัน และทั้งไม่คิดว่านายบรหารจะกล้ากลับคำอีกด้วย แต่ในที่สุดนายบรหารก็ประกาศยุบสภาเป็นอันถึ้นสุดบทบาทหลักของรัฐบาลนายบรหารเหลือเพียงรัฐบาลรักษาการเพื่อรอการเลือกตั้งเท่านั้น

หากพิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว มูลเหตุของการไร้เสถียรภาพของรัฐบาลนายบรหาร ส่วนหนึ่งเกิดจากระบบการเมืองของไทยที่เป็นรัฐบาลผสมหลายพรรคและในพรรคใหญ่คือพรรคชาติไทยที่เป็นพรรคการเมืองที่ขาดเอกภาพมีการแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆหลายกลุ่ม ทำให้รัฐบาลขาดเอกภาพการดำรงอยู่ของรัฐบาลต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองต่างๆที่อยู่ในรัฐบาลมากกว่าจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของประชาชน สาเหตุตรงจุดนี้อาจเกิดจากการที่ประชาชนไม่มีวิธีที่เหมาะสมที่จะสื่อสารหรือควบคุมรัฐบาลได้เลยภายหลังการเลือกตั้งผ่านพ้นไปแล้วทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาลห่างหายไป รัฐบาลโดยเฉพาะพรรคแกนนำและตัวนายภฯจะต้องคำนึงถึงระบบโควต้ามากกว่าประชาชนเพราะหากพรรคแกนนำจัดสรรปันส่วนความพอใจได้

ไม่ลงตัวปัญหาความไม่พอใจจากกลุ่มต่างๆจะเกิดขึ้นมาทันทีในรูปแบบของการเคลื่อนไหวหรือแม้กระทั่งข่มขู่ว่าจะถอนตัวอันนำไปสู่การสิ้นสุดของรัฐบาลได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบโดยตรงต่อเสถียรภาพของรัฐบาลมากกว่าความไม่พอใจของประชาชน ดังนั้นการตัดสินใจในประเด็นต่างๆของนายบรหาร จึงต้องขึ้นกับการยอมรับได้จากพรรคร่วมรัฐบาลมากกว่าการยอมรับของประชาชน ที่เห็นได้ชัดเจนในหลายกรณีคือการแต่งตั้งรัฐมนตรี ที่จะดูแลกระทรวงด้านต่างๆที่เป็นไปตามระบบโควตาและอำนาจต่อรองของแต่ละกลุ่มการเมือง จนส่งผลกระทบต่อปัญหาเรื่องความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลเองอันเนื่องมาจากความไม่ยอมรับของประชาชน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วความไม่ยอมรับนี้ก็ย้อนกลับมาที่ตัวของนายบรหาร คิดป้าเขาเอง ในฐานะที่นายบรหารเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบสูงสุดของรัฐบาล การที่นายบรหารแต่งตั้งบุคคลที่ไม่ได้รับการสรรหาเชื่อมั่นมาดำรงตำแหน่งที่สำคัญตั้งแต่แรกแล้ว เพราะเป็นการแสดงให้เห็นเจตนาารมณ์ของการแต่งตั้งว่าเพื่อสร้างความพอใจให้กับกลุ่มการเมืองอันจะนำไปสู่ความมั่นคงภายในของรัฐบาลมากกว่าที่จะสร้างความพอใจให้กับประชาชนซึ่งเป็นฐานอยู่ภายนอก

ซึ่งในท้ายที่สุดของรัฐบาลนายบรหาร ระบบรัฐบาลผสมก็ได้นำผลมาสู่การสิ้นสุดของรัฐบาลเอง เมื่อกระแสการไม่ยอมรับจากประชาชนแรงมากขึ้นจนถึงจุดๆหนึ่งโดยเป้าหมายของกระแสพุ่งถึงมาที่นายบรหาร พรรคร่วมรัฐบาลอื่นๆแม้กระทั่งกลุ่มการเมืองในพรรคชาติไทยเองบางกลุ่มเริ่มเห็นทางรอดที่เหลืออยู่ทางเดียวว่าต้องถกกระแสความไม่พอใจของประชาชนลงโดยการบีบให้นายบรหารลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยให้บุคคลอื่นขึ้นเป็นแทนเพื่อที่อย่างน้อยพรรคต่างๆจะได้ดำรงความเป็นรัฐบาลต่อไปซึ่งเป็นทางออกที่เป็นที่พอใจของผู้ที่ออกมาเคลื่อนไหว แต่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นทางออกที่นำมาซึ่งความไม่พอใจแก่กลุ่มของนายบรหารอย่างยิ่ง เมื่อความไม่พอใจในการจัดสรรประโยชน์ที่ลงตัวเกิดขึ้นประกอบกับการมีสิทธิอำนาจอยู่ในมือผู้เดิมที่จึงนำมาซึ่งการประกาศยุบสภาเป็นการสิ้นสุดรัฐบาลผสม ไปอีกรัฐบาลหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย